

Sacred Art and Church Architecture. – New York, 1963 (Herder and Herder). 89. Silli A. *L'architettura sacra e l'epoca moderna // Fede e Arte.* – 1960. – Nr 3. – S. 242–255. 90. Starnberg Th. Z. *Zur Ausstellung "Kirchenbau der Gegenwart" // Das Muenster.* – 13-1960. – Heft 9/10. – S. 302–312. 91. Stehmann S. *La paradoxe de l'adaptation // L'Art. d'Eglise.* – 1955. – Nr 4. – S. 49–56. 92. Timm H. *Ein Gesicht machen. Nachprotestantischen Erwaegungen zur Bildtheologie // Wozu Bilder im Christentum? Beitrage zur theologischen Kunsttheorie.* – St.Ottilien, 1990. – S. 137–154. 93. *Vaticanum Secundum. Band I. Die Erste Konzilperiode.* – Leipzig, 1963. 94. Wagner J. *L'art liturgique et la pastorale // La Maison-Dieu.* – 1956. – Nr 47–48. – S. 105–126. 95. Weyres W. *Koennen wir noch Kirchen bauen? // Hochland.* – 60-1968. – Nr 7. – S. 644–654. 96. Winternitz A.C. *Zur Situation der Christlichen Kunst der Gegenwart in Suedamerika // Das Muenster.* – 12-1959. – Nr 1–2. – S. 27–40. 97. Zander G. *Le chiese: esperienze prospetliche // Fede e Arte.* – 1959. – Nr 2. – S. 136–152. 98. Аверинцев С.С. *София-Логос: Словарь.* – К.: Дух і літера, 2001. – 460 с. 99. Лосев А. *Проблема символа и реалистическое искусство.* – М.: Искусство, 1976. 100. Флоренский П. *Имена.* – М.: Эксмо-Пресс, Харьков: Фолио, 1998. – С. 341–448.

УДК 7.01+72.01

Х.П. Крамарчук

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну та основ архітектури

ЗАКОНИ “-ПАТІЯ” У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ І ОБЕРЕГОВОЇ ФУНКЦІЇ АРХІТЕКТУРНО-ПРЕДМЕТНОГО СЕРЕДОВИЩА

© Крамарчук Х.П., 2006

*З Істини не можна вийняти більше ніж у неї покладено
М. Павич. “Хозарський словник”*

*Є такі сльози речей.
Вергілій. “Енеїда”*

Розглянуто вплив трьох законів психологічно-ментальних рефлексій* людини: емпатії, симпатії, гомеопатії на ієрархію моральних акцентів в діях людини при формуванні семіотичного (знаково-символічного) статусу предметно-просторової форми в середовищі. Через самовираження людини-етноносія в системі законів: емпатії, симпатії, гомеопатії реалізується принцип самоідентичності (як самобутної тотожності) в проєктованому нею архітектурно-предметному середовищі.

Постановка проблеми і завдання статті

Кожне сформоване архітектурно-предметне середовище на рівнях міфологічному та ідеологічному відображає розгортання конкретним етносом шлях подолання хаосу людського буття. Філософ К'єркегор [1], досліджуючи проблему виникнення духовної кризи людини, виділив три послідовні стадії сходження особистості до істинного буття: 1) *естетична* як нахил до досконалого

* Рефлексія – “увага, скерована на те, що міститься в нас самих, в нашому Дусі, естві, „потенційне знання”. (Знання неяви // Культурологія ХХ век: Енциклопедія. Т. 1. (А-Л) – СПб.: Университетская книга; ООО “Алетейя”, 1998. – С. 225).

чуттєвого сприйняття; 2) *етична* – орієнтація на моральний обов'язок, виражений у пієтизмі до національних “великих предків”: культурного героя та Матері (обереги рідної землі); 3) *релігійна* – орієнтація на вище духовне покликання як страждання-пережиття, що доходить до містичного осяяння і ототожнює людину зі Спасителем. Під вищим стражданням розуміють: *милосердя* як різновид жертви, *добро* як неоціненний дар; *натхнення* як активна співтворчість з Богом, *піст* як вироблення стійкості проти інстинктів, коли людина втрачає подобу до Бога. Сучасний дослідник цього питання О. Хмельовський розкриває поняття *страждання як принцип творення та існування Всесвіту*, що дає змогу “Вічній Потенції реалізувати себе у світах як причину і необхідність, як сенс і нескінченність” [2]. В літературі метафізику *страждання і душевного очищення* по-особливому розкриває творчість Ф.М. Достоевського.

Щоб правильно простежити хід аналізу поставленого питання, хочу наголосити на тому, що тут не мається на увазі пасивна дія страждання, а усвідомлена мета як необхідність цілеспрямованої боротьби активного духу з матерією. У визначеннях науки етики це є *моральна(усвідомлена) активність особистості* як спрямування в раціональне русло етнічних особливостей психологічно-ментальної рефлексії законів – “-патія” (з грецького “*παθος*”, що означає *глибоке, сильне, чутливе, співпереживальне відчуття, близьке до страждання*) при формуванні семіотичного статусу предметно-просторових форм у життєвому середовищі. Глибоке і змістовне переживання світу є одним з типів культури світосприйняття на протигагу атараксії (стан душевного спокою і незворушності). К. Ясперс виділяє чотири світосприймальні настанови: предметні, рефлексивні, містичні, ентузіастичні [3]. Для більшої частини українців притаманна рефлексивна світосприймальна настанова, яка реалізується між пасивною споглядальністю та активною енергійністю. Пасивно-споглядальне та активно-енергійне першоначало буття концентрується в глибинах людської свідомості і визначене такими дослідниками, як Ф. Шеллін, О. Шпенглер як аполлонівський та діонісійський типи. В українській ментальності переважає діонісійський тип, який характеризується блаженим захопленням, поєднанням людини з людиною і природою, виходячи при цьому за межі властивому цього типові індивідуального – це і є принцип вищого страждання як співпереживання, що переходить в містику релігії, в її найбільш живій і напруженій стадії інтимності спілкування з Богом. Діонісійське світопізнання відображає насамперед закон емпатії сприйняття світу, його змістовного внутрішнього пережиття і впливу на душу, тоді як аполлонівське світопізнання є орієнтацією на естетику форми, на досконале тілесне і раціональне чуття середовища.

Вивчаючи екологічний і береговий (магічно-захисний) світогляд наших пращурів, доходимо висновку: *духовне вдосконалення і життєдіяльність людини, її виривання з матеріальності цього світу проходить через стадії вищого страждання, де діють закони психологічно-ментальної рефлексії “-патія”(суб’єктивні переживання, роздуми людини)*. Отже, такі закони психологічного сприйняття як форми переживання людиною явищ і речей архітектурно-предметного середовища можна назвати законами – “патія” – емпатія, симпатія, гомеопатія. Вони відображають психічно-ментальну реакцію людини на світ, а саме: перехід від психічно-тілесної напруги пережиття архетипних образів (розуміння культового простору) до духовного очищення, осяяння людини (постає сакральний простір і тоді архетип трансформується до вищих цінностей). Емоційне й змістовне сприйняття переживанням – це і є перший закон Буття: інтенція думки, закон Слова, так званий принцип менталізму, коли світ постає як мислеобраз. Особливість мислення як тотожність національного буття відображається через закони „-патія”, які є смисловими детермінатами в науках про психічно-ментальне здоров'я людини: евгеніки – науки про покращання людського роду та геронтології – науки про довголіття. В працях багатьох авторів [4] не розглядається формування екологічної культури і берегової функції архітектурно-предметного середовища з позиції вищезазваних трьох законів психологічно-ментальної рефлексії людини на оточення, які забезпечують самозбереження, стійкість і неперервність самосвідомості людини-етноносія, її гармонійне буття.

Проблема сучасного архітектурно-предметного середовища полягає в тому, що предметно-просторова форма розуміється і проектується лише як функціональний знак культури і є носієм споживацької функції, тоді як втрачається розуміння не тільки її художньої комунікації, а також

знаково-символічної і оберегової функції. З наданням предметно-просторовій речі статусу сакральної (священної) з'являється у людини стан містичного пережиття* образу предметно-просторової форми як інтимного спілкування з Всевишнім (тобто психологічного впливу, “чуттєвого струсу”, очищення “почуттів” [5] людини). Такої психологічно-ментальної рефлексії досягають через закони впливу образу середовища на людину, а це і є закон емпатії, симпатії і гомеопатії як потужного впливу “онтологічної поетики” [6] речей на душу людини і зворотного інтуїтивного проникнення людини в „природу речей”, що вводить їх в семіотичний статус архітектурно-предметного середовища. Російський дослідник Л.В. Карасев розглядає поетику і онтологію як слова-синоніми [7]. Автор зауважує, що в обох випадках йдеться про існування речово-просторового світу, способи і форми його наявності, його самоцінності. А саме: наявність феномена речової представленості світу, десимволізація і деміфологізація його просторово-речових структур для виявлення початкового фундаментального лексикону понять про ці структури, який і виводить нас на моносемантичність речі, яка у мовно-предметній картині світу представляється полілексично (слова первинні, які є носіями архетипу в слові). Це є метою онтологічної поетики, коли інтенціональна напруга (сміслові спрямування на об'єкт) визначає ієрархію моралі Духу людини, тоді люди і речі впізнають одні одних за законами “-патія”, зокрема за допомогою інтуїції і “мудрості серця”.

Закон емпатії

Слово “емпатія” походить від грецького “*patho*” і означає глибоке, сильне, емоційне відчуття, близьке до страждання. Префікс “*em*” означає відчуття спрямовані (скеровані) усередину. Емпатію вивчали такі авторитетні дослідники, як К. Роджерс, К. Рудестам, Є. Мелибруда, Г. Андреева, Г. Перепечина та ін. [8]. Феномен емпатії тісно пов'язаний з емоційно-пізнавальними та психологічними якостями особистості і проявляється насамперед у здатності особистості чутливо заглиблюватись у суть події, явища, речей довкілля, мистецтва і “пропускати” це крізь серце.

Емпатія – це практика філософії “Дзен”, дзенське мислення як медитація, за якої за зовнішнім спокоєм криються внутрішні переживання.

Емпатія – це відчуття, злиття, а через уособлення людини з природними формами, а також із неживим предметним світом переходить у симпатію. Такий стан суб'єктивного пережиття впливає на введення їх в знаки-символи для людини і тоді формуються внутрішні моральні настанови і священний обереговий простір речей. Закон емпатії – це глибоке переживальне розуміння буття речей, їхня онтологічна поетика, коли річ ще не набула семіотичного статусу, але вже відчутний морфопсихічний зв'язок. Наприклад, астральне уособлення людини: парубок – місяць; дівчина – сонце; діти – зорі. Втілення людей в образи дерев: дівчина – тополя, береза, калина; прадід, дід—дуб; мати – яблуна, хлопець – явір. Уособлення з птахами: зозуля (як та, що підкидає дітей по чужих гніздах), чайка (“скиглить” за дітьми) для людини – образ матері, голубка – дівчина, орел і сокіл – чоловік, хлопець; сова – вдова. Закон емпатії відображено в обряді висаджування “іменного дерева” із народженням дитини. Вишня, яблуна, тополя, верба, калина призначалися для дівчинки, а дуб, явір, клен, ясен – для хлопчика, причому за законом симпатії підбирали дерево до характеру людини. Дерево уособлювалося, набувало “душу”, ставало двійником людини, її оберегом. Емпатичне пережиття речей надає їм самоцінності, надає їм статусу священних, оберегових (закон приєднання символів). Наприклад, дукач, подарований хрещениці з зображенням іменної святої, ставав талісманом, набував великої оберегової сили, викликав емпатичні відчуття; як і прапор над Ратушею міста, бойовий прапор, підкова над дверима, водохресний хрещатий вінок, Спасівський букет (як побажання щастя, доброї долі), вишита хустина на руці в козака від дівчини, його нареченої.

* Джейм Уільям виділив чотири характерні ознаки містичного пережиття: 1) невимовне, 2) інтуїтивність, 3) короткочасність, 4) розчинення власної волі у вищій силі // Культурологія ХХ век: Енциклопедія Т. 1. (А-Л). – СПб.: Университетская книга; ООО “Алетейя”, 1998. – С. 170.

Визначальними в емоційно-інтелектуальному стані емпатії є асоціації як рефлекси, що виникають під час сприйняття образу та його озвучення. Наприклад, звуково-настрєєві асоціації жури вчуваються у слові жур-жур-жура-журавель, і тому архетип журавля у небі є символом діаспори (розсіяних, віддалених від дому людей “чути кру-кру-кру в чужині...”). Закон емпатичного глибокого відчуття ґрунтується на пошуку асоціативної подібності за формою і змістом. Червоний цвіт маку, який швидко зірваним обсипається як краплини крові, є символом загиблого воїна, його передчасно обірваного життя. Емпатична рефлексія, крім того, що це є виховані душевно-моральні якості людини, посилюється “почуттєвим дизайном” середовища, в якому великий психологічний вплив має форма, фактура і колористика предметно-просторових форм, запах. Тому у час Великого посту у Церквах знімають рушники або завішують фіолетовим покривалом Розп’яття, що викликає психологічне відчуття глибокого емоційного пережиття туги. При закінченні Великого посту змінюють в житлі так звані “пісні” рушники на барвисті над образами, над вікнами, над входом для піднесення, виплескування почуттів радості як процесу оновлення людини. Глухий звук дерев’яного тарахкотьола – під час посту, тоді як дзвінкий і гучний поклик дзвону – на службу до Церкви і різкий – на сполох. Озвучена форма образу глибоко впливає на душу.

Тополя має високий національний семіотичний статус у середовищі степу та лісостепу як природна домінанта, що стала ознакою суспільно-етнографічного і соціально-культурного простору. Нею обсаджували школи, церкви, дороги [9], особливо дороги набували тоді значення символу шляху як єдності долі людської і долі рідної землі. Тополя уособлює дівчину, жінку. Основне психологічне значення вертикалі і крони сріблитої тополі, її асоціативно-пізнавальний образ – це туга-порив за чимось незбагненим, піднесеним, нездійсненим, мрією. Образ явора є уособленням чоловіка і також переживається як сум, жура. Явір садять вздовж доріг, на могилі героя – це символічний знак розлучених закоханих. Синонімом явора є інша назва “білий клен” [10]. Постійний епітет “білий” як чистий і білобожий надає явору вищого семіотичного статусу ніж клену. Музичні інструменти, виконані з клена (“кленова сопілка”) – символ пізнання життя як стану суму, кленовий листок – уособлення віддаленої від дому рідної людини, відпадання років.

Емпатія – це і відчуття присутності, пієтизму до предків в оберегових формах – дідуха з кукурудзи і злаків, берегині на завершені дахів або берегині-покрови “Українки” на Майдані Незалежності у Києві.

Під архетипом рослини, яка повертає пам’ять про рідну землю, для українців постає генотипний образ “євшан-зілля” – степовий полин (гіркий, сивий) як запахово-смаковий символ долі рідної землі, її вічності (сивий) та незнищенності. Такого ж значення незнищенності, стійкості набуває фенотипний* образ полину “чорнобиль” (різновид полину), який закарбувався в українській свідомості назавжди після Чорнобильської трагедії. Етимологію поняття “полін” пов’язують зі словами “палати, горіти” [11], а вогонь і жар-жаль є символами стійкості навіть після смерті і поразки. Ще один генотипний образ розуміння “євшан-зілля”, що повертає пам’ять про рідну землю, є пахучий чебрець [12], що як фіміам-ладан своїм ароматом давав відчуття Богоприсутності у богослуженнях, на весіллі, святі. Поетичний прийом антономасії, надання власної назви загальній (“боже віконце”, “адамова голова”–ліхтар), уособлення предметної речі, персоніфікація спричиняється емпатією (сильні враження), яка переходить у симпатію (зараження).

Отже, закон емпатії під час формування екологічної і оберегової функції архітектурно-предметного середовища – це психологічно-ментальна рефлексія людини, спрямована всередину: на душу, у мовну свідомість людини, є пасивно-споглядалною та допомагає шукати подібність до предметно-просторових форм через пристосування, сусідство.

Закон симпатії

Закон симпатії є наступним кроком у пережитті і реакції людини на форми оточуючого світу. Коли поняття емпатії спрямоване на внутрішні пережиття (враження), поняття ж симпатії

* Фенотип – це результат реалізації генотипу в певних умовах середовища.

характеризується зверненням від внутрішнього назовні, як прихильність. *Симпатія з гр.* – співчуття. Закон симпатії – це закон приваблення і зараження, який характеризується переходом якостей, властивостей докільця на людину. Уособлення, як найдосконаліше втілення певних якостей, властивостей за принципом тотожності усіх існуючих протилежностей переходить у взаємодоповнення, довершеності цілого. Закон симпатії можна вважати основним у китайській концепції формування середовища “фен-шуй”, яке базується на інтерпретації схем і моделей буття, на інтуїтивному осягненні взаємозв’язку всіх речей та асоціативній інтерпретації за принципом: щоб не відчувалося поганого впливу і не відбувалося зараження асоціативно-негативним сприйняттям форми. Спільне з українською обереговою практикою, екологічною культурою та практикою „фен-шуй” є те, що картина світу переживається в бездонній глибині людської душі. Симпатія, як вважає М. Фуко [13], одна із форм подібності між предметно-просторовими формами поряд з пристосованістю, суперництвом, аналогією. За законом симпатії між елементами різних знакових систем розкривається ідея образу архітектурно-предметного середовища.

Важливим у законі симпатії є семантика першої речі: першого журавля, якого бачили в небі, окликали “Веселик”, щоб не журитися. Відбувається зараження не журую, а веселістю. Важливим є перший гість-полазник на свята – хотілося “заразитися позитивом”.

Закон симпатії як зараження зарядом позитиву спрацьовує із зміною інтер’єру та екстер’єру на свята, при певних обрядових діях. Закон симпатії спрацьовує через контактний вплив, коли тактильність до предмета людина отримує позитивне від речей. Наприклад, прийнято на “щастя” і долю, щоби збулося бажання, потриматися за серце дзвона на Вавельській дзвіниці, потримати за язика ведмедя на площі Ринок у Вроцлаві, доторкнутися до сажотруса, горбаня, попросити благословення у монаха. Закон співчуття (симпатії) як співчуття-Великої Любові Бога до людини трансформується і в чудотворних іконах, і в цілющих придорожніх каплицях-джерелах.

Згідно з обрядовим ритуалом в неділю є обов’язковим прикрашати хату: посипати долівку травою, підмазувати піч, вивішувати ткані килими, верети, оновлювати предметно-просторові форми і відповідно надавати їм сакральності та магіко-захисної функції. Відлуння у хаті вважалося на щастя: множення голосу–множення добробуту. Закон симпатії як зараження відображається у програмованій, бажаній, вимріяній долі. Над яким засобом праці обрізали пуповину новонародженому – такий талан, долю програмували (заряджали), а виколисана в калиновій колісці дитина буде співучою, як „калинова сопілка”. Напрявлення думки на збуття замисленого, що втілено у крижмі, вишито на рушнику чи сорочці, на скатертині, у килимі-вереті, у скрині. Ритуальні дії симпатії як довіри до предмета сприяння спрямовані на прикликання, викликання бажаного: “женіння комина”, “женіння свічки”, запалення посвіту (“живого вогню”) – скеровані на зміну якісного стану хлопчика, а саме – набування статусу парубка, який може одружуватися. Прив’язування дівчатами гарно вбраної колодки неодруженим хлопцям символізувало їхню наречену. Колодка – це іго, що з др. інд. *jagam* – “іго, ярмо, пара, рід, покоління” [14]. Колодка у цьому випадку, крім загальновідомої семантики як персоніфікація зими, є і уособленням роду судженої/судженого. Те саме значення має прикрашання після “запустів” хати, де є неодружені парубки і дівчата, дерев’яним прикрашеним поліном, так званою лялькою, колодкою, яка може бути у вигляді качалки – все це закон симпатії, викликання бажаного, програмованого зараження “позитивністю”.

Закон симпатії до предметно-просторових форм середовища визначається саме програмуванням на перетворення, якісну зміну самосвідомості людини. Наприклад, за народним повір’ям омела допомагає завагітніти (набування жінкою статусу матері), відбувається уподібнення по формі, зараження формою кулі. Відкривали Царські врата (світ Божий) у разі важких пологів (світ людський). Поклонялися вінику як символу баби-бабки, що є прародителькою (народжувальним началом), щоб полегшити роди.

* Поняття “щастя” розуміють як дар, щедроту, благословення Боже, згадаймо застарілий вислів: “Хай Тобі щастить Бог”.

Отже, закон симпатії як психологічно-ментальна рефлексія подається в архітектурно-предметному та обрядово-побутовому середовищі через комплементарність предметно-просторових форм, а саме їх взаємодоповненість та довершеність. Симпатія на відміну від емпатії має зовнішній прояв і є активно споглядальною.

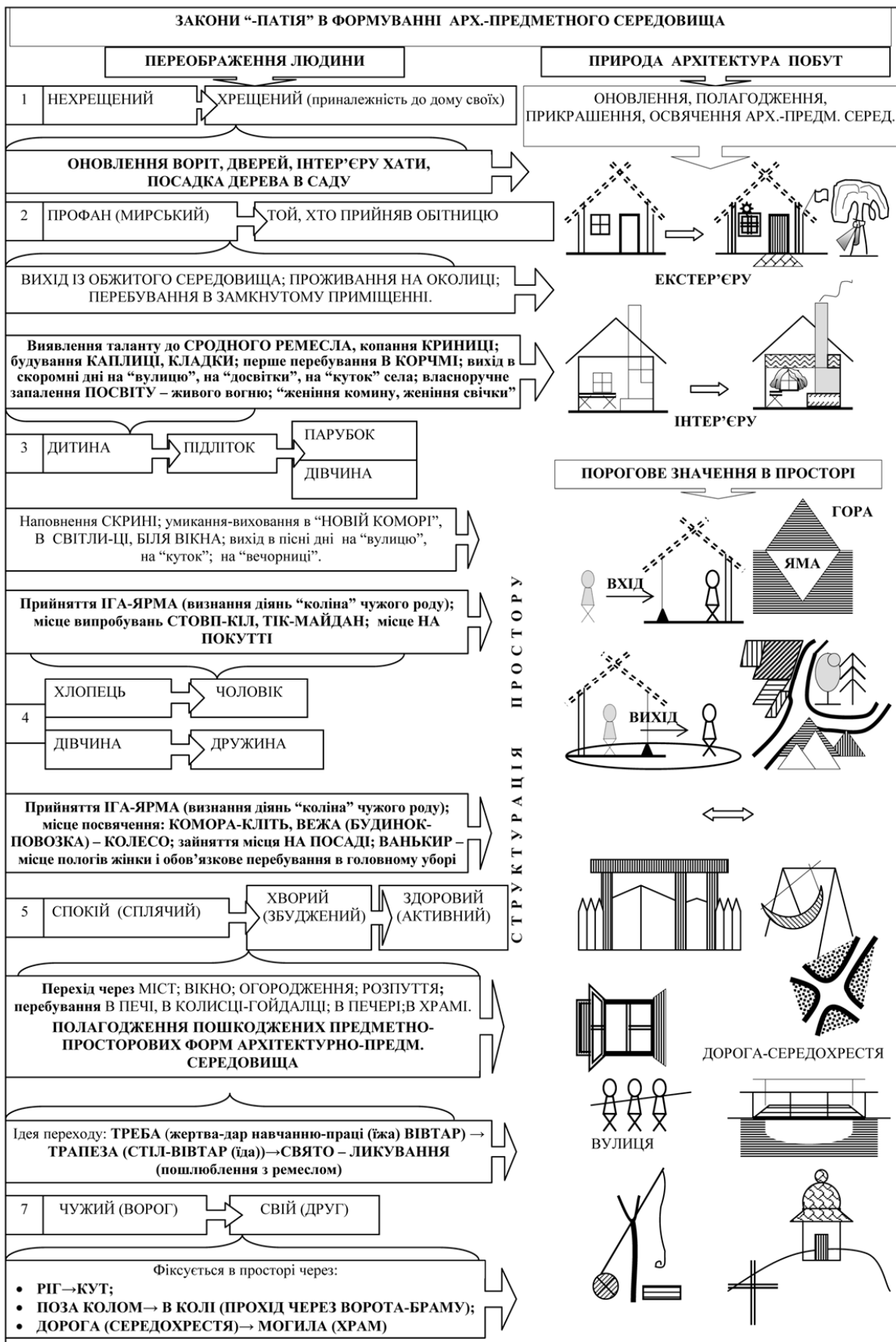
Закон гомеопатії

Закон гомеопатії більше нам відомий з медичної наукової термінології. “Гомео” з гр. ὁμοιος – подібний, однаковий. У медичній практиці, крім фізичного рівня ураження організму (клітина–тканина–орган–система органів–організм) рівень ураження особистості психічними або ментальними негативними побутовими, суспільними явищами [15]. Викривлення генетичної інформації, що підриває спадкове здоров’я людини, або т. зв. „генетичний тягар” [16] виникає внаслідок психологічного впливу на формування сучасного “масового мистецтва”, неприйнятних для етично-моральних настанов людини цинічних іміджевих образів, чужих генотипних образів в архітектурно-предметному середовищі.

Закон гомеопатії базується на принципі подібності як суперництво–протистояння. Сильне потрясіння, душевне напруження викликають у людини нове осяяння, або телепатичну форму інтуїції. Можна сказати, що це один із важливих законів в становленні саме берегової функції архітектурно-предметного середовища. В законі відображено принцип ідентичності, визначений в твердженні Гермеса Трисмегиста: “що вверху, те й внизу”. Саме засоби імітативної магії як особливості гомеопатії використовує закон подібності, коли до уваги береться зовнішня аналогія, спорідненість назв предметно-просторових форм, тоді подібне захищається, переборюється, руйнується подібним. В природі існують спостережні приклади: осика, маючи семіотичний статус “заклятої”, “невірної”, є водночас берегом: з неї робили посох подорожньому. Тому осика стала берегом проти відьом, проти “неприкаяних” душ (осиковим кілком обтикали цвинтарі). Жалюзі на вікнах захищають від сонця і від заздрісних людських очей, а походить слово від французького слова, що означає “заздрість”. Поношений личак з діркою, горщик без дна на плоті, старі речі, що мають “очі”, є берегами проти злого ока – подібне супроти подібного. Те саме синонімічний образ гребенового завершення кізлин – “кобри” – У – подібна паралізуюча, захисна постава плазуна. *Закон гомеопатії* у формуванні берегової функції вбачаємо в „гіркому поліні, який має апотропеїчні властивості – захищати проти „нечистих сил”, так само як часник. Закон гомеопатії спрацьовує, коли „на щастя” розбивають посуд: руйнується все старе, і тисячі (“тьма”) дрібних уламків стають захистом, так само як насипана сіль, мак виконують функцію захисту: поки зло не визбирає – не увійде, “тьма” проти “тьми”. Зав’язування хустини у формі рогача на голові або кибалка у формі півмісяця як протистояння–суперництво у подібності слугує захистом проти “рогатого” – злого (хоча водночас таку форму розуміють як плідність–подільність під впливом місяця). Обмазана сажею і розколупана вилами і кілками вдовина хата знаково відображає вечорницьку хату – це ініціаційний культовий простір авантюрної молоді, де виховується воля, переборюється боязнь до „нечистої сили”, зла. Важалося за необхідне усамітнитися, випробуватися: відсидіти в погребі, відмовитися від води, довго сидіти на печі [17] або в сухому колодязі чи на могилі. Чим більше перешкод здолаєш, перебореш бажання-пристрасть, тим вищий фізичний і духовний дар отримаєш.

Червоний колір (колір матеріальності, пристрасті) захищає проти зурочення саме через відволікання своїм магнетизмом, адже перший погляд – на червоне. Отже, маємо просту істину: подібне переживається, переноситься, переборюється подібним. Досвід підказує, що для отримання якісно нового стану людина має пережити стрес (позитивний або негативний), пройти зміну стану свідомості для перетворення.

“Дика баба” – синонімічна назва образу опудала на Бойківщині, утвореного замаєним гіллям. “Дикою бабою” лякали дітей, але як образ прихованого морфотипу (багаторукої) Берегині водночас слугувала берегом на городах, на подвір’ї, на полях. Квіти братчики як символ інцесту слугували захистом і пересторогою проти подружних стосунків між братами і сестрами.

Закони емпатії, симпатії і гомеопатії спрацьовують під час формування простору для ініціації та випробувань людини

Базар (ринок) та Церква (Храм) – дві антиномії у суперництві, об'єднані в образі площі міста завдяки подібності в ідеї згуртування людей: в першому випадку ідея образу базару розкривається через торг, що є суперечкою противників і продажем праці-знань, а в другому ідея образу Храму – це об'єднання через славлення словом Господа молитвою* та лептою.

Отже, можна зробити висновок, що закон гомеопатії як психологічно-ментальна рефлексія людини має глибокий стресовий вплив і виробляє ментальний імунітет.

Висновки

1. Закони емпатії, симпатії, гомеопатії виробляють ієрархію моральної дії людини і є перехідними засобами дії семіотичних принципів відбору національних символічно-знакових систем архітектурно-предметного середовища як принципи буття: а), „відповідності (аналогії) зовнішнього внутрішньому та а) самобутності як самосвідомості людини-етноносія, що є ідентичним національному буттю.

2. Закони емпатії, симпатії і гомеопатії спрацьовують під час формування простору для ініціації та випробувань людини (див. рисунок).

3. Закони емпатії, симпатії, гомеопатії через принципи морфопсихічної подібності є основою смислової метафори у формуванні поетичного образу архітектурно-предметного середовища.

4. *Закон емпатії* можна визначити як пасивно-споглядальну рефлексію людини на оточення, її пристосованість до форми й змісту як уподібнене сусідство.

5. *Закон симпатії* – це активно-споглядальна рефлексія, яка виявляється у зовнішньому (спрацьовує екологічний закон “все зв’язано з усім”).

6. *Закон гомеопатії* – це суперництво, боротьба, активність в її кульмінації, стрибок свідомості, яка виробляє ментальний імунітет у системі “людина – архітектурно-предметне середовище”.

Ці закони психологічної реакції на світ сформували протягом тисячоліть не тільки національно-архетипні образи, які відображають психологічний характер народу, а й сомапсихічний образ етноносія, його антропоген, ментальність. Важливість цих законів в тому, що вони регулюють психологічне і ментальне здоров'я людини і нації, виробляють психологічно-ментальний імунітет людини-етноносія, його стійкість проти впливу чужих, неприйнятних морально-естетичних норм.

Розкриті частково закони психічно-ментальної рефлексії на світ дають краще розуміння підходу предків до формування власного екологічного архітектурно-предметного середовища. У статті зроблено спробу через закони “-патія” як психічного впливу на людину (емпатії, симпатії, гомеопатії) вивчити методи взаємовпливу психічного здоров'я, ментальності людини і життєвого архітектурно-предметного середовища як форму самоідентифікації в довкіллі, яке називається національним. Відповідно, ці закони є важливими у визначенні семіотичного статусу (оберегового, символічного, знакового) предметно-просторової форми, доводять необхідність її присутності як архетипного пізнавального образу на рівні генотипу.

Закони – “патія” відображають причинно-наслідковий зв'язок між ієрархією моральної дії людини та семіотичного статусу предметно-просторової форми довкілля і є основними для розвитку наук евігеніки та геронтології, спрямованих на душевно-духовне вдосконалення людини, гармонізацію її буття в архітектурно-предметному середовищі.

1. Руднев В.П. *Словарь культуры XX века.* – М., 1999. – С. 370. 2. Хмельовський О. *Теорія образотворення.* – Луцьк: ЛДТУ, 2000. – С. 343. 3. Храмова В. *До проблеми української ментальності // Українська душа.* – К.: МП “Фенікс”, 1992. – С. 22–28. 4. Болтарович З.Є. *Народна медицина українців: Історія і практика.* – К.: Абрис, 1994. – 320 с.; Вінкельман І.І. *Про художній ідеал прекрасного // Пам'ятки естетичної думки.* – К.: Мистецтво, 1990. – 307 с.; Воронай О.

* Молитва є формою зосередження у зверненні людини до Бога. А первинно під молитвою розумілася: матеріальна жертва, порівняймо поняття “молотити зерно” та “молить” убивати тварину.

Звичаї нашого народу: Етногр. нарис: У 2 т. – К.: Оберіг, 1991. – Т. 1. – 455 с., Т. 2. – 447 с.; Хмельовський О. Теорія образотворення. Кн. 1. – Луцьк: ЛДТ, 2000. – 512 с.; Фоменко О.А. Сигнал і знак в аналізі архітектурної форми: Автореф. дис. ... канд. арх. – Київ, Харків, 1997. – 20 с.; Хобзей Н. Гуцульська міфологія. Етнолінгвістичний нарис. інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Л., 2002. – 216 с. 5. Арістотель. Поетика / Пер. з старогрец. Б. Тен // Пам'ятки естетичної думки. – К.: Мистецтво, 1967. – 134 с. 6. Карасев Л.В. Онтологія и поетика // Литературные архетипы и универсалии / Под ред. Е.М. Мелетинского. – М.: Рос. госуд. гуманитарный ин-т, 2001. – 433 с. 7. Там само. С. 293–348. 8. www.refine.org.ua. (українські автореферати). Емпатія і комунікація. 9. Україна в словах: Мовознавчий словник довідник / Упоряд. і кер. авт. кол. Н. Данилюк. – К.: ВЦ “Просвіта”, 2004. – С. 596. 10. Там само. С. 602. 11. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / НАНУ. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. – К.: Наук. думка, 2003. – Т. 4. – С. 488. 12. Україна в словах: Мовознавчий словник довідник / Упоряд. і кер. авт. кол. Н. Данилюк. – К.: ВЦ “Просвіта”, 2004. – С. 599. 13. Фуко М. Слова и вещи. – СПб.: А-сад, 1994. – С. 54. 14. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / НАНУ. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. – К.: Наук. думка, 2003. – Т. 2. – С. 307. 15. www.u_03_gomeo_005.html “Гомеопатія як системна наука”. 16. Білокін С. Заборонена наука евгеніка // Артанія. Альманах. Кн. 4. – 1998. – С. 33. 17. Балушок В. Обряди ініціації українців та давніх слов'ян. – Львів–Нью-Йорк: М.П.Коць, 1998. – С. 47.

УДК 711

М. Ксєневич

Київський національний університет будівництва та архітектури,
кафедра дизайну архітектурного середовища

АНАЛІЗ ТА ПРОПОЗИЦІЇ НАПРЯМІВ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЯВИЩА “СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА АРХІТЕКТУРА”

© Ксєневич М., 2006

Розглянуто поняття “архітектура”, “українська архітектура” та “сучасна українська архітектура”. Визначено основні передумови пізнання та творення сучасної української архітектури.

Діюче в архітектурній теорії та практиці в Україні поле визначення понять явища, складових, контексту і прояву системи сучасної української архітектури охоплює значну кількість різноаспектних, різноскладових, різногалузевих характеристик, що показано на рис. 1, 2. Це створює проблемну ситуацію щодо умов однозначності розуміння, підстав прийняття збалансованих, оптимальних, ефективних рішень, визначення підходів і методів вирішення актуальних та перспективних завдань сучасної архітектурної діяльності в Україні. Тож для опрацювання вищевказаних пропозицій проаналізуємо типові матеріали щодо цього питання.

Коротко про діюче поле визначення поняття “архітектура”

Важливим для нашого аналізу та пропозицій є розгляд питання як на загальному рівні поняття “архітектура”, так і кореспонденції щодо особливого поняття “українська архітектура” та конкретизованого, адресного поняття “сучасна українська архітектура”. Це органічно висвітлить та взаємопов'яже рівні явища архітектури та надасть можливість зробити певний крок до систематизації та класифікації діючого обширу матеріалів з цього питання за новітніми тенденціями сучасних світових та українських архітектурних теорій і практик. Фактологічною базою для цього слугуватимуть вибіркові, типові матеріали з фахових словників та підручників, статей, досліджень організацій, установ, виступів видатних фахівців та особистостей різних часів, народів, культур.